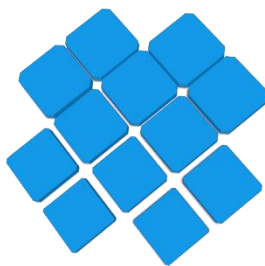

Polish journal of science

№22 2019
vol. 3

Polish journal of science

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

№22 (2019)

VOL. 3

ISSN 3353-2389

Polish journal of science:

- has been founded by a council of scientists, with the aim of helping the knowledge and scientific achievements to contribute to the world.
- articles published in the journal are placed additionally within the journal in international indexes and libraries.
- is a free access to the electronic archive of the journal, as well as to published articles.
- before publication, the articles pass through a rigorous selection and peer review, in order to preserve the scientific foundation of information.

Editor in chief – J an Kamiński, Kozminski University

Secretary – Mateusz Kowalczyk

Agata Żurawska – University of Warsaw, Poland

Jakub Walisiewicz – University of Lodz, Poland

Paula Bronisz – University of Wrocław, Poland

Barbara Lewczuk – Poznan University of Technology, Poland

Andrzej Janowiak – AGH University of Science and Technology, Poland

Frankie Imbriano – University of Milan, Italy

Taylor Jonson – Indiana University Bloomington, USA

Remi Tognetti – Ecole Normale Supérieure de Cachan, France

Bjørn Evertsen – Harstad University College, Norway

Nathalie Westerlund – Umea University, Sweden

Thea Huszti – Aalborg University, Denmark

Aubergine Cloez – Université de Montpellier, France

Eva Maria Bates – University of Navarra, Spain

Enda Baciú – Vienna University of Technology, Austria

Also in the work of the editorial board are involved independent experts

1000 copies

POLISH JOURNAL OF SCIENCE

Wojciecha Górskiego 9, Warszawa, Poland, 00-033

email: editor@poljs.com

site: <http://www.poljs.com>

CONTENT

ECONOMIC SCIENCES

Bezrukavaya A. FEATURES OF ENTREPRENEURSHIP IN AIC.....	3	Romanova I., Zakharova R. ISSUES OF INFLUENCE OF CREDIT POLICY ON THE ECONOMIC SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE	41
Goncharova E., Shakhovskaya L. PROBLEMS OF SPATIAL DEVELOPMENT OF REGIONS OF RUSSIA	4	Ruda O. MARKETING COMMUNICATIONS AND THE FEATURES OF THEIR USE.....	45
Dairabayeva A., Orazgaliyeva A., Pyagay A. THE PROCEDURE FOR CONDUCTING THE MATERIAL COSTS AUDIT IN GRAIN PROCESSING ENTERPRISES ...	8	Panchenko A., Chukhleb A. INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF MANAGEMENT CASH FLOWS IN THE IMPLEMENTATION OF THE SHORT-TERM FINANCIAL STRATEGY OF THE ENTERPRISE	48
Martseniuk O. FOREIGN CAPITAL IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE.....	13	Kolesnikov A., Shinkarenko O. IMPLEMENTATION OF THE BIOLOGICAL SYSTEM OF AGRICULTURE ON THE EXAMPLE OF THE BELGOROD REGION.....	50
Mashevskaya A. FORMATION OF INSURANCE COMPANY FINANCIAL FLOWS.....	17	Yampolskaya N. PROTECTION CONSUMER MARKET FROM THE STATE AND ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE POPULATION	54
Prylutskyi A. PECULIARITIES OF A CONSUMER LOAN IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF A MODERN BUSINESS ENVIRONMENT	26		

POLITICAL SCIENCES

Havryliuk A. TOURIST RESOURCES OF UKRAINE AS PUBLIC POLICY OBJECT: SOCIO-HUMANISTIC APPROACH.....	58	Dekhkanov N. POLITICAL CONCEPTS ON THE GOVERNMENT	63
Gontar A. RUSSIAN – CHINESE STUDENT’S EXCHANGE PROGRAMS	61		

SOCIAL SCIENCES

Borisenko Yu. STATE REGULATION OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES IN THE KRASNODAR TERRITORY.....	65	Pukhova I. ANALYSIS OF THE MODERN CONDITION OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE OF THE KRASNODAR REGION.....	67
--	----	--	----

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Прилуцький А.М.

*к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет*

PECULIARITIES OF A CONSUMER LOAN IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF A MODERN BUSINESS ENVIRONMENT

Prylutskyi A.

*Ph. D. in Economics
Associate Professor of the Department of finance, banking and insurance
Vinnitsa National Agrarian University, Vinnitsa*

Анотація

У статті розглянуто економічну сутність та класифікацію споживчих кредитів, особливості здійснення процесу споживчого кредитування населення банками України та оцінено стандарти кредитування фізичних осіб як спосіб регулювання споживчого кредиту. Здійснено аналіз споживчих кредитів в кредитному портфелі банківської системи України та досліджено показники ефективності споживчого кредитування. Обґрунтовано вплив прискореного і недостатньо контрольованого зростання споживчого кредиту, що загострило проблеми незбалансованості товарного і кредитного ринків та сприяло нагромадженню ризиків.

Abstract

The article deals with the economic nature and classification of consumer loans, the peculiarities of the consumer lending process by Ukrainian banks, and evaluates the lending standards of individuals as a way of regulating consumer credit. Consumer loans in the credit portfolio of the banking system of Ukraine have been analyzed and consumer lending performance indicators have been investigated. The impact of accelerated and insufficiently controlled growth of consumer credit has been substantiated, which has exacerbated the problems of imbalance of commodity and credit markets and contributed to the accumulation of risks.

Ключові слова. Споживче кредитування, небанківські фінансові установи, показники ефективності споживчого кредитування, кредитний портфель, банківські продукти.

Keywords. Consumer lending, non-banking financial institutions, consumer lending performance indicators, loan portfolio, banking products.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ефективність кредитної діяльності банків на сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить більше половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів, що має свій рівень дохідності та ризику.

Значне зростання споживчого кредиту в Україні стало важливим чинником розвитку банківської системи й економіки в цілому. Проте надто прискорене і недостатньо контрольоване зростання споживчого кредиту загострило проблеми незбалансованості товарного і кредитного ринків і сприяло нагромадженню ризиків.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні специфіки реалізації механізму споживчого кредитування та надання рекомендації щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Ну сучасних умовах стан банківської системи України є складним і важко прогнозованим, що обумовлено як трансформаційними процесами в економіці країни, так і складними політичними та соціальними умовами. Проте, однією з важливих складових розвитку економіки держави є стабільність та

стійкість банківської системи. Можливість прогнозувати стан банківської системи дає змогу збільшити привабливість її для іноземних інвесторів та вітчизняних суб'єктів господарювання, а також визначити основні напрямки подальшого розвитку [1].

Ефективність кредитної діяльності банків на сьогодні є необхідним, якщо не вирішальним, фактором життєдіяльності банків, оскільки кредитний портфель становить більше половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів, що має свій рівень дохідності та ризику. Тому для успішного кредитування банки мають сформувати та реалізувати ефективну систему управління кредитним портфелем.

Становлення вітчизняних небанківських кредитних установ відбувається дуже повільно і зовсім не відповідає тим завданням, що стоять перед державою в період розбудови ринкової економіки. Серед найбільш актуальних проблем, без вирішення яких не можна розраховувати на формування потужної ланки небанківських кредитних установ і посилення їхньої ролі в розвитку вітчизняної економіки, слід назвати [5]:

– Недосконале правове забезпечення, яким керуються інвестиційні фонди, довірчі товариства, пенсійні фонди, страхові компанії, ломбарди, кредитні спілки, а здебільшого й відсутність законів

прямого впливу, які б обґрунтовували дії тієї чи іншої ланки цього сектору.

– Високий рівень недовіри та необізнаності населення до функціонування установ цієї системи

Функції парабанківських інститутів аналогічні банкам, але все ж таки відрізняються своєю специфікою, головні аспекти полягають у формах надання кредитів та особливостях руху тимчасово вільних коштів.

Парабанківські установи – це інвестиційні фонди, довірчі товариства, пенсійні фонди, страхові компанії, ломбарди, кредитні спілки, які у формі кредиту розміщують акумульовані тимчасово вільні кошти.

Небанківські фінансові посередники теж є фінансовими установами грошового ринку, які здійснюють акумуляцію заощаджень і розміщення їх у довгострокові кредити та цінні папери. У діяльності небанківських фінансово-кредитних установ є багато спільного з банками:

– функціонують у тому самому секторі опосередкованого фінансування грошового ринку, що й банки;

– формуючи свої пасиви, вони випускають боргові зобов'язання, які менш ліквідні, ніж зобов'язання банків, але можуть реалізовуватися на ринку як додатковий фінансовий інструмент

– подібно до банків; небанківські фінансово-кредитні установи, розміщуючи свої ресурси в дохідні активи, купують боргові зобов'язання, створюючи власні вимоги до інших економічних суб'єктів подібно до банків, хоча ці вимоги менш ліквідні і більш ризиковані, ніж активи банків

– функціонування парабанківських установ щодо створення зобов'язань і вимог ґрунтується на тих самих засадах, що й банків: їхні зобов'язання більш ліквідні і коротші за термінами, менші за розмірами, ніж власні вимоги, внаслідок чого їх надходження за вимогами менші, ніж платежі за зобов'язаннями, що створює базу для прибуткової діяльності. Шляхом диверсифікації вони, як і банки, перетворюючи одні зобов'язання в інші, забезпечують трансформацію ризиків, трансформацію строкову, обсягову і просторову, а також трансформацію руху грошового капіталу на ринку

Разом із тим посередницька діяльність небанківських фінансово-кредитних установ істотно відрізняється від банківської діяльності:

– вона не пов'язана з тими операціями, які визнані як базові банківські. Якщо законодавство окремих країн і дозволяє виконувати подібні операції окремим із таких установ, то рано чи пізно останні підпадають під вимоги банківського законодавства і набувають статусу банків. Підтвердженням цього є доля американських позичково-ощадних інституцій, які до 80-х років хоча й виконували традиційно банківські депозитні операції, з правового погляду вважалися небанківськими фінансовими посередниками. Розпочате у 1980 р. дерегулювання банківської діяльності в США призвело до розширення операцій цих інституцій і підпорядкування їх ФРС у всьому, що стосується створення чекових депозитів.

Сьогодні в американській літературі їх стали відносити до категорії банківських посередників;

– вона не зачіпає процесу створення депозитів і не впливає на динаміку пропозиції грошей, а отже, немає потреби контролювати їхню діяльність так само ретельно, як банківську, насамперед поширюючи на них вимоги обов'язкового резервування. Тому законодавство всіх країн дає їм інший статус, аніж банкам;

– вона є вузькоспеціалізованою. Спеціалізація небанківських посередників здійснюється за двома критеріями:

1) за характером залучення вільних грошових коштів кредиторів;

2) за тими додатковими послугами, які надають фінансові посередники своїм кредиторам.

Формування грошових ресурсів небанківських фінансово-кредитних установ має ту особливість, що воно не є депозитним, тобто переданими їм коштами власники не можуть так вільно скористатися, як банківськими чековими вкладами. Як правило, ці кошти вкладаються на тривалий, заздалегідь визначений строк. Чим довший цей строк, тим із більшими ризиками пов'язане таке розміщення і тим вищі доходи воно повинно приносити. Недепозитне залучення коштів може здійснюватися двома способами: на договірних засадах та шляхом продажу посередником своїх цінних паперів (акцій, облігацій)

Визначна роль банків у фінансовому посередництві є характерною і для України. Основа діяльності банків зумовила вибір банківської подібності фінансового посередництва в більшості країн Східної Європи, що стали на шлях ринкових перетворень.

Небанківські фінансові посередники в Україні ще менш популярні, ніж банки. Гальмування розвитку на грошового ринку цих посередницьких структур зумовлене теж недостатньою відкритістю та розквітом економіки, низьким життєвим рівнем населення та незначними грошовими заощадженнями, повільною ринковою трансформацією.

Пріоритетна роль банків у фінансовому посередництві не перешкоджає розвитку небанківських фінансових установ (парабанків) та підвищенню їхньої ролі на ринку фінансових послуг.

Сучасні умови підтверджують, що обмежені можливості залучення кредитних коштів також впливають на розвиток економіки держави. Активізація кредитування сприяє подальшому зростанню економіки, появі нових суб'єктів господарювання, збільшенню робочих місць, розвитку інфраструктури країни та ін, що створює основу для економічної стабільності. При цьому, кредитування є одним з магістральних напрямків діяльності банків, який забезпечує їм прибутковість. Але процес кредитування для банків супроводжується певними ризиками, одним з яких є ризик неповернення запозичених коштів [3].

Для розвитку процесу кредитування варто спочатку проаналізувати сучасний стан кредитних операцій банку, починаючи з визначення місця, яке

посідають кредитні операції в загальному обсязі активів банку. Для цього розраховується коефіцієнт питомої ваги кредитів у загальних активах банку за формулою (1) [2]:

$$\text{ЧК.О.} = \frac{\text{Середні кредитні вкладення}}{\text{Середні активи}} \quad (1)$$

Для розрахунку даного коефіцієнту використовуємо показники кредитних вкладень банків України за період 2016 – 2019 рр., кількості банків та їхніх активів. Вхідні дані наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Вхідні дані для розрахунку коефіцієнта питомої ваги кредитів у загальних активах банку

Дата	Кількість банків, шт	Активи у нац. валюті, млн.грн	Кредити та заборгованість клієнтів, млн.грн
01.01.2016	117	1254385	1009768
01.01.2017	93	1212812	996205
01.01.2018	82	1293141	1057591
01.01.2019	77	1359998	1105954

Підставивши данні таблиці 1 у формулу (1), отримаємо значення коефіцієнта питомої ваги кредитів у загальних активах окремого банку, яке становить 81,43%. Таке значення свідчить про те, що частка кредитних операцій у загальних активах банку складає 81,43% і характеризує кредитну активність банків. Достатньо велике значення цього показника може вказувати на те, що банки занадто перевантажені позиками.

Існує думка, що значення цього показника понад 65% є завищеним. Проте ліквідні банки мають

нижчий рівень цього коефіцієнта, але більшу частку ресурсів у короткострокових коштах грошового ринку та в інвестиційних цінних паперах, які, у свою чергу, можуть легко конвертуватися в грошові кошти та потім видаватися у формі позик [2].

Оскільки кредитування посідає чільне місце у операціях банків, варто розглянути динаміку кредитних портфелів та їх структуру. На рисунку 1 наведено динаміку обсягів кредитних портфелів банків України за 2016-2019 роки.

Рис.1. Кредитний портфель та активи банків України 2016-2019 рр.

З наведених даних можна зробити висновок, що з 2017 р. по 2019 р. кредитний портфель банків України збільшувався, незважаючи на зменшення кількості банків в Україні. Це говорить про те, що на фінансовому ринку залишаються хороші банки,

які примножують свої активи та працюють відповідно до законодавства, яке, на жаль, часто змінюється та диктує жорсткі умови функціонування.

Таблиця 2

Вхідні дані для розрахунку коефіцієнта питомої ваги споживчих кредитів, наданих фізичним особам у загальних активах банку

Дата	Кількість банків, шт	Активи у нац. валюті, млн.грн	Кредити надані фізичним особам, млн.грн
01.01.2016	117	1254385	175711
01.01.2017	93	1212812	154802
01.01.2018	82	1293141	173849
01.01.2019	77	1359998	198441

Підставивши данні таблиці 2 у формулу (1), отримаємо значення коефіцієнта питомої ваги споживчих кредитів, наданих фізичним особам у загальних активах окремого банку, яке становить 13,72%. Таке значення свідчить про те, що частка

споживчих кредитів у загальних активах банку складає 13,72% що є достатньо низьким показником. Детальніше динаміку та структуру споживчих кредитів, наданих фізичним особам розглянемо на рис.2.2

Рис.2. Кредити, надані фізичним особам та активи банків України 2016-2019 рр.

З даних рис.2 можна зробити висновок, що кредити надані фізичним особам у складі загальних активів банку займають досить малу частку. У 2017 році кількість виданих кредитів фізичним особам зменшилася на 20909 млн. грн. порівняно із 2016 роком. Разом із тим з 2017 по 2019 рр, кількість кредитів, виданих фізичним особам збільшилась, що свідчить про більшу довіру зі сторони банків до своїх позичальників, та зростання попиту на кредитування у фізичних осіб.

Для кращого розуміння динаміки кредитного портфеля банків України розрахуємо такі показники: абсолютне відхилення, темп зростання та темп приросту кредитного портфеля банків за формулами (2),(3) та (4).

$$\Delta = \text{Зн.пок.пот.п.} - \text{Зн.пок.поп.п.} \quad (2)$$

де Δ – абсолютне відхилення,
 Зн.пок.пот.п. – Значення показника у поточному періоді,
 Зн.пок.поп.п. – Значення показника у попередньому періоді

$$\text{Тзр} = \frac{\text{Зн.пок.пот.п.}}{\text{Зн.пок.поп.п.}} * 100\% \quad (3)$$

де Тзр – темп зростання
 $\text{Тпр} = \frac{\text{Зн.пок.пот.п.}}{\text{Зн.пок.поп.п.}} * 100\% - 100 \quad (4)$

де Тпр – темп приросту
 Отримані нами результати наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 3

Динаміка деяких показників кредитного портфеля банків України у 2016-2018рр.

Дата	Кредити та заборгованість клієнтів, млн. грн.	Абсолютне відхилення, млн. грн.	Темп зростання, %	Темп приросту, %
01.01.2016	1009768	-	-	-
01.01.2017	996205	-13563	98,66	-1,34
01.01.2018	1057591	61386	106,16	6,16

Як бачимо з таблиці 2.3, у 2017 році відбулося зменшення кредитного портфеля банків України до рівня 98,66 % або на 1,34% чи 13563 млн. грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком відбулося збільшення – до рівня 106,26 % або на 6,16 % чи 61386 млн. грн. У 2018 році значення кредитного порт-

феля банків України становило 104,57 %, тобто також відбулося збільшення на 4,57 % чи 48363 млн. грн. У цілому за період 2016-2018 рр, відбулося часткове збільшення кредитного портфелю банків України, що позитивно позначилося на економіці країни в цілому.

Рисунок 3. Розподіл кредитного портфеля банків України за юридичними та фізичними особами

Наведена інформація на рисунку 3 показує, що більша частина кредитів наданих клієнтам припадає на юридичних осіб. У відсотковому співвідношенні у 2019 р. порівняно з 2016 р. частка кредитів виданих юридичним особам зменшилась на 0,45 %, а частка кредитів виданих фізичним особам збільшилась на 0,54 %.

Розглянемо також структуру кредитного портфеля у розрізі груп ризику, рівня забезпеченості галузевої структури, форм власності позичальників і т. п., а також проаналізуємо динаміку кожної групи, сегментацію кредитного портфеля [57].

Кредитний портфель банку схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінан-

сову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Банки визначають кредитний ризик за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, визначивши імовірність настання дефолту клієнта. Імовірність дефолту клієнта визначають за фінансовим станом клієнтів, за яким поділяють фізичних осіб на 5 класів (1 – фінансовий стан високий, 2 – фінансовий стан добрий, 3 – фінансовий стан задовільний, 4 – фінансовий стан незадовільний, 5 – фінансовий стан критичний), а юридичних – на 10 класів (залежно від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства) [4].

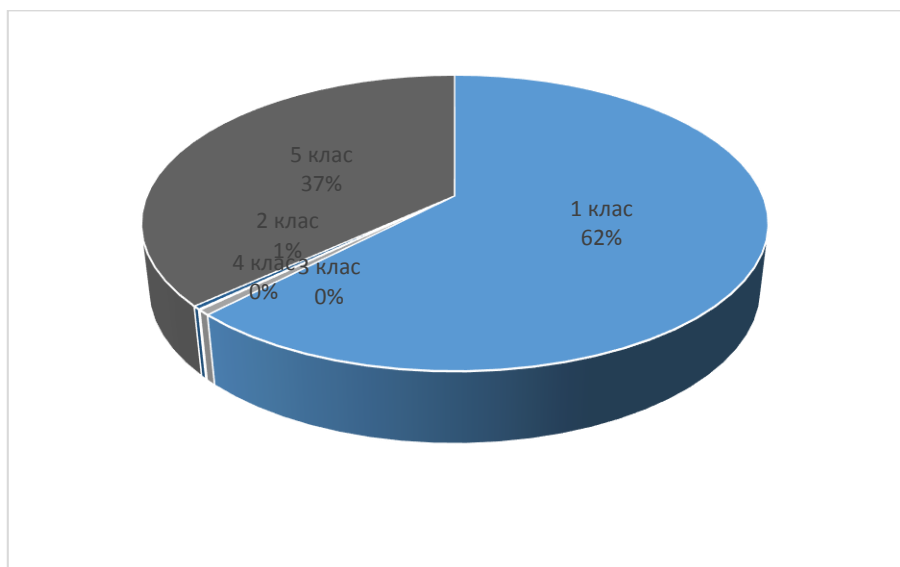

Рисунок 4. Розподіл кредитів за класами боржника – фізичної особи

На рисунку 4 представлено розподіл кредитів за класами боржника – фізичної особи станом на 01.09.2019р., який показує, що найбільшу частку – 62% кредитів було видано 1 класу боржника, до якого входять надійні позичальники з високим

фінансовим станом. Але значну частку – 37% становлять кредити, що надані 5 класу боржника, який характеризується критичним фінансовим станом і несе великий ризик для банків.

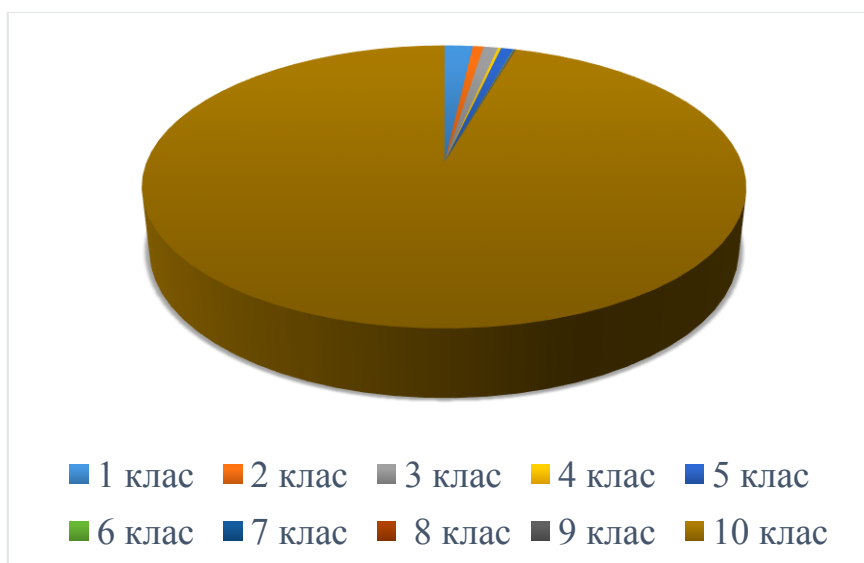

Рисунок 5. Розподіл кредитів за класами боржника – юридичної особи

На рисунку 5 представлено розподіл кредитів за класами боржника – юридичної особи станом на 01.09.2019 р., який показує, що найбільша частка кредитів – 95,45 % належить до 10 класу боржника, що свідчить про велику ризикованість даних кредитів. Натомість 1 класу, який є найменш ризиковим, було видано лише 1,78 %.

З наведених даних випливає, що велику частку кредитів надано як фізичним так і юридичним особам останнього класу боржників, які мають велике значення кредитного ризику.

Таблиця 4

Кредити та заборгованість клієнтів 20-ти банків України

№ п/п	МФО	Банк	Кредити та заборгованість клієнтів, тис. грн.
1	300012	ПАТ "ПРОМІНЕСТБАНК"	116 142
2	321767	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	154386
3	320984	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	255784
4	328209	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК «ПІВДЕННИЙ»	390019
5	351629	ПАТ «МЕГАБАНК»	1109019
6	322313	АТ «УКРЕКСІМБАНК»	1970354
7	339500	АТ «ТАСКОМБАНК»	2148662
8	320627	ПАТ «СБЕРБАНК»	2740018
9	300614	ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	4578240
10	325365	ПАТ «КРЕДОБАНК»	5478597
11	380054	АТ «ІДЕЯ БАНК»	5844043
12	320478	АБ «УКРГАЗБАНК»	6073385
13	351005	АТ «УКРСИББАНК»	6750418
14	300335	АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	8429940
15	300528	АТ «ОТП БАНК»	10062310
16	300465	АТ «ОЩАДБАНК»	10 732 499
17	334851	ПАТ «ПУМБ»	13026685
18	300346	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	17619585
19	300023	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	20103189
20	305299	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	73852178

З наведених даних можемо зробити висновок, що найбільшу частку на ринку кредитування фізичних та юридичних осіб займає ПАТ КБ «Приватбанк», який за 3 квартали 2019 року надав кредитів фізичним та юридичним особам на суму 73852178 тис. грн. Найменшу частку - ПАТ «Промінвестбанк» кредитний портфель якого за 3 квартали 2019 року склав лише 116142 тис. грн.

Ефективним називається той кредитний портфель, який має високу дохідність та низький рівень ризику. Тому для оцінки ефективності кредитного портфеля банків України варто детальніше дослідити взаємозв'язок між процентними доходами від кредитних операцій та їхньою ризикованістю. Для цього ми відібрали 20 банків за розміром кредитного портфеля станом на 01. 09. 2019 р. (таблиця 4).

У зв'язку із зміною законодавства, зменшення відрахувань до резервів та підвищення операційної ефективності дозволили банкам вийти на прибутки з 2017 року. Здешевлення фондування підвищило чисті процентні доходи попри те, що нове кредитування обмежене. Завдяки збільшенню попиту на банківські послуги зросли комісійні доходи. Всі ці тенденції зберуться, відтак банківський сектор залишатиметься прибутковим. Єдиний ризик для прибутковості банків – можливість одержання додаткових збитків окремими держбанками.

Отже, оцінка динаміки кредитного портфеля банків за 2016-2019 рр, дала можливість прийти до

висновку, що з 2016 р. по 2019 р. кредитний портфель банків України збільшувався, активи банків зросли, що говорить про хорошу роботу банків у примноженні своїх активів.

Також варто наголосити на тому, що головними системними ризиками фінансового сектору на сьогодні є висока частка держави в банківському секторі та частка непрацюючих кредитів, що є баластом для балансів банків. Обслуговування більшості цих кредитів вже ніколи не буде відновлено, тому їх доцільно повністю зарезервувати та списати.

Стосовно оцінки ефективності кредитного портфеля, то було встановлено, що між дохідністю від кредитної діяльності банків та їхньою ризикованістю існує сильний прямий зв'язок. Разом з тим, між відносними величинами дохідності та ризику існує обернена залежність, яка показує зв'язок між дохідністю та вже набутою ризикованістю, а не потенційною. На підставі отриманих результатів, запропоновано визначення ефективності кредитного портфеля на підставі відношення відносної величини дохідності до відносної величини ризику кредитних операцій. Чим вишого значення набудатиме даний показник, тим ефективнішим є кредитний портфель банку.

Проведемо аналіз банківської системи на прикладі АТ «ОТП БАНК» – одного з найбільших вітчизняних банків, визнаного лідера фінансового сек-

тора України. На українському ринку він представлений з 1998 року, має стійку репутацію соціально відповідальної, надійної і стабільної структури, що пропонує споживачам сервіси європейської якості.

Стовідсотковий власник банку – угорський ОТП Банк Plc. – найбільший банк серед фінансових установ Угорщини, лідер угорського банківського ринку з ринковою часткою майже 25%.

На сьогодні міжнародна група ОТП Group, як ключовий гравець ринку Угорщини та Центральної і Східної Європи, пропонує високоякісні фінансові рішення для забезпечення потреб понад 12,5 млн клієнтів у 12-ти країнах, які обслуговуються через банківські відділення і філії дочірніх компаній, АТМ і точки продажів, розвинену партнерську мережу та засобами електронного банкінгу.

Банк надає споживчі кредити для населення, яке отримує офіційний дохід, без поручителів. Цей вид кредиту можуть отримати люди, які працюють офіційно, підприємці, пенсіонери. Напрямами надання споживчих кредитів АТ «ОТП БАНК» є: побутова техніка, подарунки для близьких, ремонт та багато інших цілей.

АТ «ОТП Банк» пропонує наступні види споживчого кредитування:

- Кредит на товари та послуги
- Кредитний сервіс «Скибочка»
- Кредит на купівлю б/в авто
- Кредит на купівлю нового авто
- Кредит на купівлю житла
- Фінансування енергомодернізації житла

від ОТП Банк та IQ enrgy

Кредит на товари та послуги надається фізичним та юридичним особам на суму до 200 тис. грн. Умови кредитування наступні:

- Процентна ставка – від 0,01% до 36% річних
- Перший внесок за товар – від 0 до 80%
- Щомісячна комісія – від 0% до 3%
- Строк кредитування – від 3 до 36 місяців
- Реальна річна процента ставка – від 0,01% до 122,11% (залежить від параметрів обраної програми кредитування)

- Одноразова комісія – від 0% до 28,21%

Вимоги до позичальника:

- Вік позичальника: від 18 до 69 років (на момент завершення кредитного договору)
- Наявність реєстрації (прописки) на постійній основі на території України
- Паспорт громадянина України
- Довідка про доходи – не обов'язкова
- Ідентифікаційний податковий номер
- Декларація про доходи – додається для ФОП при сумі кредиту від 100 тис. грн за останній рік

Кредитний сервіс «Скибочка» -це покупка бажаного товару з картою ОТП Банку в будь-якому магазині в розстрочку для всіх клієнтів банку:

- Ставка по кредиту 0%
- Сума від 3 000 до 15 000 гривень
- Строк: 6 та 9 місяців

Умови сервісу:

- Сервіс доступний на будь які покупки для діючих кредитних карток (з 3-го місяця обслуговування кредитної лінії)

- При переведенні покупки в розстрочку, Ви повертаєте кошти поступово рівними частинами протягом декількох місяців, при цьому відсотки за користування кредитними коштами не сплачуються

- Переводьте будь-яку покупку з кредитною картою від ОТП Банку в розстрочку за сервісом «Скибочка» абсолютно безкоштовно

- Загальна сума операцій для переведення в розстрочку не може перевищувати 70% від суми кредитного ліміту. Банк визначає розмір комісії на власний розсуд та інформує клієнта про її розмір за допомогою смс-повідомлення

Кредит на купівлю б/в автомобіля надається у розмірі 750 000 для клієнтів Банку, 500 000 для нових клієнтів, що раніше не обслуговувалися в ОТП Банку.

Процентні ставки за кредитом:

- Відсоткова ставка – 0,01% (фіксована)
- 1,70% разова комісія за видачу кредиту
- Строк кредитування – від 6 до 60 місяців
- 1,70% щомісячна комісія

Вимоги до позичальника:

- Реєстрація (прописка) на постійній основі на території України

- Постійна офіційна зайнятість більше 6 місяців на поточному місці роботи (не менше 12 місяців безперервного стажу). Доходи позичальника повинні мати постійний регулярний характер

Кредит на купівлю нового авто:

- Довгострокове погашення кредиту без жодних штрафів та пені
- Погашення кредиту будь-яким зручним для Вас способом
- Мінімальний пакет документів для попереднього рішення

Кредит на купівлю авто «Оптимальний старт».

Умови:

- Максимальний термін - 72 місяці
- Ставка від 0.01%
- Мінімальний розмір авансового внеску: від 20%, для клієнтів ФОП – від 30%

- Партнери зі страхування – ПрАТ «СК «Арсенал Страхування», ПрАТ «СК «УНІКА», ПрАТ «СК «АХА Страхування», ПрАТ «СК «Універсальна», ПрАТ «АСК «ІНГО Україна», ПрАТ «СК «Євроінс Україна»

- Сума кредиту: до 1 250 000 грн
- Обов'язкове Страхування – повне КАСКО

Вимоги до позичальника:

- Вік позичальника – від 25 років
- Реєстрація (прописки) на постійній основі на території України (підконтрольній українській владі)

- Для клієнтів ФОП – офіційна реєстрація більше двох років

- Українське громадянство

- Постійна офіційна зайнятість більше 6 місяців на поточному місці роботи (не менше 12

місяців безперервного стажу. Доходи позичальника повинні мати постійний регулярний характер

Кредит на купівлю авто «Оптимальний вибір».

Умови:

- Ставка від 0.01%
- Строк кредиту: до 72 місяців
- Обов'язкове Страхування – повне КАСКО
- Партнери зі страхування – ПрАТ «СК «Арсенал Страхування», ПрАТ «СК «УНІКА», ПрАТ «СК «АХА Страхування», ПрАТ «СК «Універсальна», ПрАТ «АСК «ІНГО Україна», ПрАТ «СК «Євроінс Україна»

- Сума кредиту: до 1 250 000 грн
 - Мінімальний розмір авансового внеску: від 20%, для клієнтів ФОП – від 30%

Вимоги до позичальника:

- Вік позичальника – від 25 років
- Реєстрація (прописки) на постійній основі на території України (підконтрольній українській владі)

- Для клієнтів ФОП – офіційна реєстрація більше двох років

- Українське громадянство
- Постійна офіційна зайнятість більше 6 місяців на поточному місці роботи (не менше 12 місяців безперервного стажу. Доходи позичальника повинні мати постійний регулярний характер

Спеціальні пропозиції на бренди:

1. Кредит на купівлю автомобіля Skoda.
2. Кредит на купівлю автомобіля Mitsubishi.

Умови:

3. Кредит на купівлю автомобіля Volkswagen. Умови:

4. Кредит на купівлю автомобіля Fiat та Alfa Romeo

5. Кредит на купівлю автомобіля за програмою «Suzuki Finance»

6. Кредит на купівлю автомобіля за програмою «Honda Finance»

7. Кредит на купівлю автомобіля за програмою «Hyundai Finance»

8. Кредит на купівлю автомобіля за програмою «Winner Finance»

9. Кредит на купівлю автомобіля за програмою «Need For Speed»

10. Кредит на купівлю автомобіля в автосалонах компанії «АУДІ ЦЕНТР ВІПОС»

11. Кредит на купівлю автомобіля в дилерській мережі «БОГДАН-АВТО ХОЛДІНГ»

Умови:

- Ставка від 0.01%
- Сума кредиту: до 1 250 000 грн
- Строк кредиту: до 72 місяців
- Мінімальний розмір авансового внеску: від 20% (для клієнтів ФОП – від 30%)

- Партнери зі страхування – ПрАТ «СК «АРКС», ПрАТ «СК «Українська страхова група», ПАТ «СК «Універсальна», ПрАТ «АСК «ІНГО Україна», ПрАТ «СК «Арсенал Страхування», ПрАТ «СК «ПЗУ Україна», ПрАТ «СК «ВУСО», СТ «ТАС»

- Обов'язкове Страхування – повне КАСКО
- Вимоги до позичальника:

- Вік позичальника – від 25 років

- Реєстрація (прописки) на постійній основі на території України (підконтрольній українській владі)

- Для клієнтів ФОП – офіційна реєстрація більше двох років

- Українське громадянство

- Постійна офіційна зайнятість більше 6 місяців на поточному місці роботи (не менше 12 місяців безперервного стажу.

Кредит на житло надається за програмою «Нова будова». Умови кредитування:

- Річна ставка, 0,01% річних

- Максимальна сума – 750 000 грн.

- Комісія за надання кредиту – відсутня

- Дострокове погашення – без комісій та штрафів

- Застава майна – відсутня, як і витрати, що пов'язані з цим

- Рішення про надання кредиту – за 2 години

- Щомісячна комісія – 1.5%

- Максимальний строк – 84 місяця

- Страхування життя та майна – не обов'язкове

Фінансування енергомодернізації житла від ОTR Bank та IQ energy. Умови:

- До 40% компенсації від суми кредиту/інвестицій

- Сума кредиту: 200 тис. - 2 млн. грн.

- Щомісячна комісія

- Строк кредитування: до 5 років

- Валюта кредитування

- Річна відсоткова ставка за користування кредитом – 17,5%

- Одноразова комісія – 1,25%

Переваги програми IQ energy для ОСББ:

- Попередній аналіз та оцінка ефективності проекту від фахівців програми IQ energy

- Супровід ОСББ фахівців програми IQ energy впродовж підготовки документів на кредит та під час проведення монтажних робіт

- Верифікація всіх проектів на відповідність критеріям енергоефективності

Етапи участі ОСББ в Програмі IQ energy:

1. Вибір необхідних енергоефективних заходів/обладнання

2. Погодження проекту з фахівцями Програми IQ energy шляхом надсилання запиту на електронну адресу osbb@iqenergy.org.ua

3. Ухвалення рішення про реалізацію проекту на загальних зборах ОСББ

4. Оформлення кредиту/інвестицій в ОTR Bank та купівля обладнання в кредит

5. Реалізація енергоефективного проекту

6. Заповнення заявки на компенсацію на сайті проекту IQ energy

7. Позитивна верифікація проекту фахівцями IQ energy

8. Отримання 40% компенсації від суми кредиту/інвестицій від Європейського Банку Реконструкції та Розвитку

Енергомодернізація житла – це розумна інвестиція у Ваше майбутнє та значна економія на комунальних витратах

Позичальники ОСББ, які візьмуть кредити на впровадження енергозберігаючих заходів в ОТП Банк і відповідатимуть критеріям участі в програмі IQ energy, зможуть отримати 40% компенсації від суми кредиту/інвестицій.

Енергоефективні категорії, на які поширюється компенсація:

- Теплоізоляція (стін, підлоги, покрівлі)
 - a) Вікна
 - b) Вхідні двері в під'їзд
- Системи опалення (ІТП, балансування)
 - a) Котли (газові і твердопаливні)
 - b) Лічильники тепла
- Теплові насоси
 - a) Сонячні колектори
 - b) Рекуператори

Для того, щоб отримати споживчий кредит у АТ «ОТП БАНК» необхідно з даними паспорта прийти у відділення банку або залишити заявку на офіційному сайті банку, у випадку видачі споживчого кредиту на побутову техніку, умови кредитування надає торгова точка з якою співпрацює клієнт.

Вимоги до людини, яка хоче оформити споживчий кредит наступні: потрібно обов'язково мати громадянство України, мати робочу зайнятість, клієнту повинно бути не менше 18 років і не більше 70 років до терміну закінчення кредиту. Документи, які необхідно пред'явити клієнту: паспорт громадянина України, ідентифікаційний код.

Для розвитку процесу кредитування варто спочатку проаналізувати сучасний стан кредитних операцій АТ «ОТП БАНК», починаючи з визначення місця, яке посідають кредитні операції в загальному обсязі активів за період 2016 – 2019 рр. Вихідні дані наведено у таблиці 5.

Таблиця 5.

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнта питомої ваги споживчих кредитів у загальних активах АТ «ОТП БАНК»

Дата	Активи у нац. валюті, тис.грн	Кредити та заборгованість клієнтів, тис.грн
31.12.2016	24832378	15211493
31.12.2017	29832398	17488991
31.12.2018	32757138	22059052
Всього	87421914	54759536

На основі даних табл. 5. розрахуємо коефіцієнт питомої ваги споживчих кредитів у загальних активах АТ «ОТП БАНК». Для використаємо формулу (1).

$$Ч_{к.о.} = \frac{54759536}{87421914} * 100\% = 62,64\%$$

Це значення свідчить про те, що частка споживчих кредитів у загальній масі активів АТ «ОТП

БАНК» становить 62,64 %. Таким чином можна сказати, що банк має велику кредитну активність та перенавантажений позиками.

Детальніше динаміку споживчого кредитування АТ «ОТП БАНК» розглянемо за допомогою рис. 6.

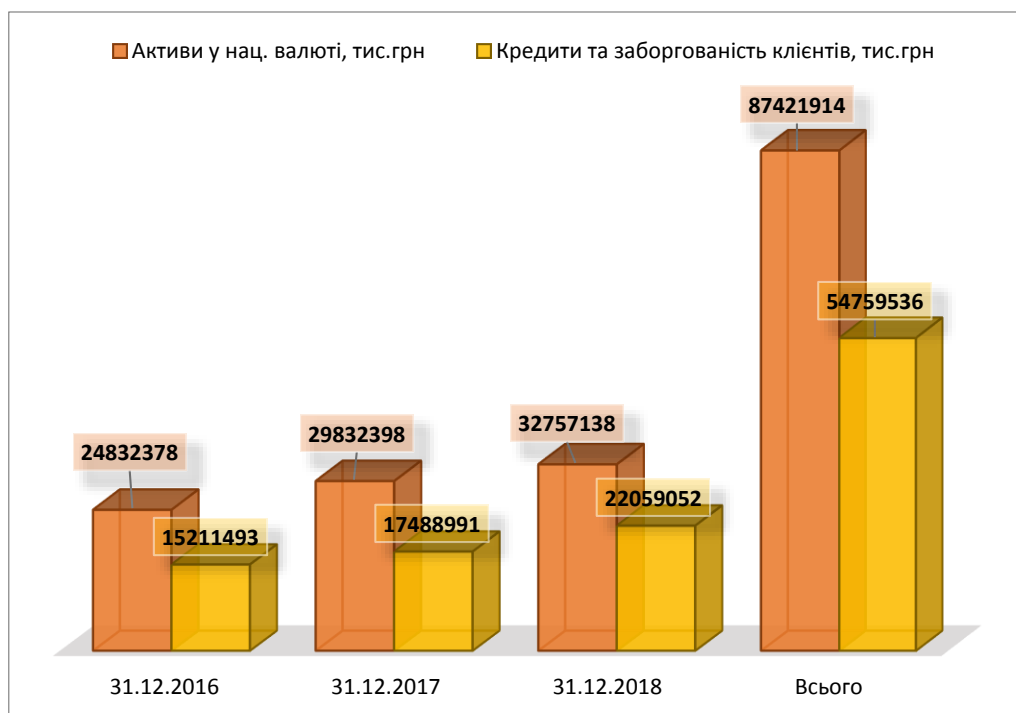

Рис. 6. Кредитний портфель та активи АТ «ОТП Банк» за період 2016-2019 рр.

З наведених даних можна зробити висновок, що в період 2016 року по 2018 рік кількість виданих кредитів у АТ «ОТП БАНК» збільшилася на 6847559 тис. грн. Це говорить про те, що на фінансовому ринку АТ «ОТП БАНК» зарекомендував себе як надійний банк, до якого є довіра населення та який примножує свої активи працюючи відповідно до законодавства України.

Розрахувавши такі показники як: абсолютне відхилення, темп зростання та темп приросту споживчого кредитування АТ «ОТП БАНК» за формулами (2), (3) та (4) ми можемо побачити динаміку кредитного портфелю банку.

$$\Delta = \text{Кі-ть в.к.у.пот.п.} - \text{Кі-ть в.к.у.поп.п} \quad (2)$$

де Δ – абсолютне відхилення,
Кі-ть в.к.у.пот.п. – Кількість виданих кредитів у поточному періоді,

Кі-ть в.к.у.п. – Кількість виданих кредитів у попередньому періоді

$$T_{зр} = \frac{\text{Кі-ть в.к.у.пот.п.}}{\text{Кі-ть в.к.у.поп.п}} * 100\% \quad (3)$$

де $T_{зр}$ – темп зростання

$$T_{пр} = \frac{\text{Кі-ть в.к.у.пот.п.}}{\text{Кі-ть в.к.у.поп.п}} * 100\% - 100 \quad (4)$$

де $T_{пр}$ – темп приросту

Отримані нами результати наведені у таблиці

Таблиця 6

Динаміка кредитного портфеля АТ «ОТП БАНК» у 2016 - 2018рр.

Дата	Активи у нац. валюті, тис.грн	Кредити та заборгованість клієнтів, тис.грн
31.12.2016	24832378	15211493
31.12.2017	29832398	17488991
31.12.2018	32757138	22059052
Всього	87421914	54759536

Як бачимо з таблиці 2.6, у 2017 році, порівняно з 2016 роком відбулося збільшення кредитного портфелю АТ «ОТП БАНК» до рівня 114,97 % або

на 14,97 % чи 2277498 тис. грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком також відбулося збільшення – на 26,13 % або 450061 тис. грн.

Таблиця 7

Розподіл кредитного портфеля АТ «ОТП БАНК» за видами кредитування

Види кредитування	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кредити юридичним та фізичним особам - підприємцям, тис. грн.	16203543	15511405	17495830
Іпотечні кредити, тис. грн.	4729764	3953255	3359928
Споживчі кредити фізичним особам, тис. грн.	3605686	3393511	6106219
Заборгованість за фінансовою орендою, тис.грн	580514	638912	583837
Інші кредити фізичним особам, тис. грн.	12963	870	1287
Всього	25132470	23497953	27547101

Як бачимо, за даними таблиці 7 АТ «ОТП БАНК» надає досить великий спектр кредитування населення. Найбільшу частку кредитів у 2018 році становлять кредити юридичним та фізичним особам – підприємцям 17495830 тис. грн., найменшу –

інші кредити фізичним особам 1287 тис. грн. Споживчі кредити займають 2-ге місце у кредитному портфелі та складають у 2018 році 6106219 тис. грн.

Рис. 7. Розподіл кредитного портфеля АТ «ОТП БАНК» за видами кредитування

Наведена інформація на рис. 7. показує, що кредитний портфель АТ «ОТП БАНК» з 2016 року по 2018 рік зріс на 2414631 тис. грн. Найбільше у 2018 році порівняно з 2017 роком зросла частка споживчих кредитів юридичним особам на 1292287 тис. грн., а інші кредити фізичним особам зменшилися на 11676 тис. грн., що показує більшу довіру зі

сторони банку до своїх клієнтів та більшу забезпеченість таких кредитів. З іншого боку це свідчить також про те, що у 2018 році зріс рівень дохідності населення, у зв'язку із підвищенням заробітної плати. Таким чином більша кількість населення може дозволити собі оформити споживчий кредит у банківській установі.

Таблиця 8

Розподіл кредитів АТ «ОТП БАНК» за класами боржника – фізичної особи

Клас боржника	Загальна сума кредитної заборгованості, тис. грн.	Сума кредитної заборгованості в національній валюті, тис. грн.	Сума кредитної заборгованості в іноземній валюті, тис. грн.
1 клас	6 160 844,17	5 959 219,11	201 625,07
2 клас	104 806,77	92 433,46	12 373,01
3 клас	67 484,53	62 650,95	4833,5
4 клас	43 666,55	41 022,64	2643,91
5 клас	3 685 508,01	1 270 686,61	2414821,4

Як бачимо з таблиці 8 найбільшу частку кредитів за класами боржника - фізичної особи станом на 01.09.2019 року займають 1 та 5 класи. 1 клас - висока фінансова діяльність, прибуток та рівень рентабельності вищий, ніж середньогалузевий, за кредитними операціями своєчасно виконуються зобов'язання, зокрема основна сума боргу та процентів за ним сплачуються відповідно до умов кредитної угоди. Економічні показники повинні бути в межах установлених значень. Вище керівництво позичальника має відмінну ділову репутацію. Історія кредитування позичальника бездоганна. 5 клас - незадовільна фінансова діяльність. Високий

ризик збитків. Показники не відповідають встановленим значенням, кредитна операція не забезпечена ліквідною заставою. Практично відсутня ймовірність виконання зобов'язань з боку позичальника банку

Це показує, що за кредитами найбільше звертаються не лише фізичні – особи підприємці та люди з високим рівнем доходів, які в основному орієнтуються на великі суми кредитів, а також клієнти, які мають низький рівень доходів та звертаються в основному за споживчими кредитами на побутову техніку на невеликі суми, оскільки не можуть дозволити собі таку покупку за готівку.

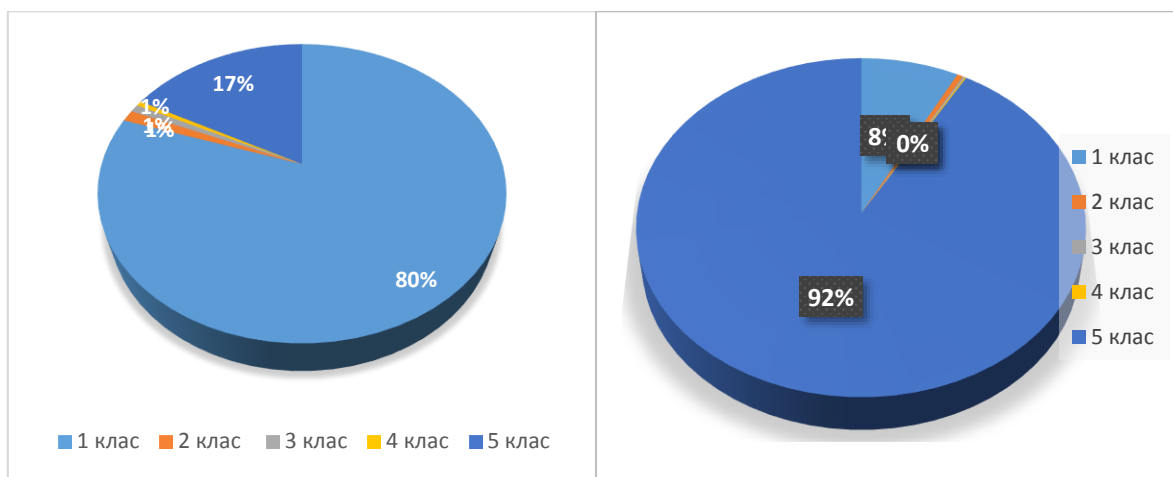

Рис. 8. Розподіл кредитів АТ «ОТП БАНК» за класами боржника – фізичної особи у національній та іноземній валюті

За даними рисунка 2.8, частка кредитів 1 – го класу боржників у національній валюті становить 80 %, 5 – го класу – 17 %. В іноземній валюті частка кредитів 1-го класу становить 8 %, а частка кредитів 5 – го класу становить 92 %.

Відповідно до вимог Національного банку України банк з метою визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника, що є юридичною особою, крім банку та бюджетної установи, здійснює оцінку фінансового стану:

1) боржників – юридичних осіб, які, відповідно до вимог законодавства України, складають квартальну та річну фінансову звітність не рідше одного разу на три місяці (боржників – юридичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, – на підставі даних річної фінансової звітності, що вони складають не рідше ніж одного разу на 12 місяців);

2) боржників – юридичних осіб, які, відповідно до вимог законодавства України, складають тільки річну фінансову звітність не рідше одного разу на 12 місяців;

3) групи юридичних осіб, учасником якої є боржник / контрагент, що перебувають під спільним контролем, до яких застосовуються вимоги щодо складання консолідованої / комбінованої

фінансової звітності згідно з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності, що вони складають не рідше ніж одного разу на 12 місяців

Таблиця 9

Розподіл кредитів АТ «ОТП БАНК» за класами боржника – юридичної особи

Клас боржника	Загальна сума кредитної заборгованості, тис. грн.	Сума кредитної заборгованості в національній валюті, тис. грн.	Сума кредитної заборгованості в іноземній валюті, тис. грн.
1 клас	1 112 086,01	605 999,11	506 086,89
2 клас	2 118 408,07	1 787 520,49	330 887,58
3 клас	5 089 930,83	4 121 603,17	968327,66
4 клас	2 610 444,47	1 369 745,97	1240698,5
5 клас	2 014 694,50	997 598,45	1017096,05
6 клас	1 152 964,20	641 179,81	511784,39
7 клас	183 922,91	62 069,89	121853,02
8 клас	32 322,75	29 528,76	2793,99
9 клас	2 792 997,75	1 397 916,23	1395081,53
10 клас	2 498 879,12	1 083 361,53	1415517,59
Всього	19 606 650,61	12 096 523,41	7 510 127,20

З даних таблиці 9 ми бачимо, що АТ «ОТП БАНК» віддає перевагу у кредитуванні юридичних осіб в національній валюті 3 - му класу боржників, який є менш ризиковим, а в іноземній валюті АТ «ОТП БАНК» надає перевагу 9-му та 10-му класам

боржників, що свідчить про велику ризикованість даних кредитів, оскільки через значні коливання валютного курсу такі позичальники майже завжди автоматично стають боржниками банку з критичним фінансовим станом.

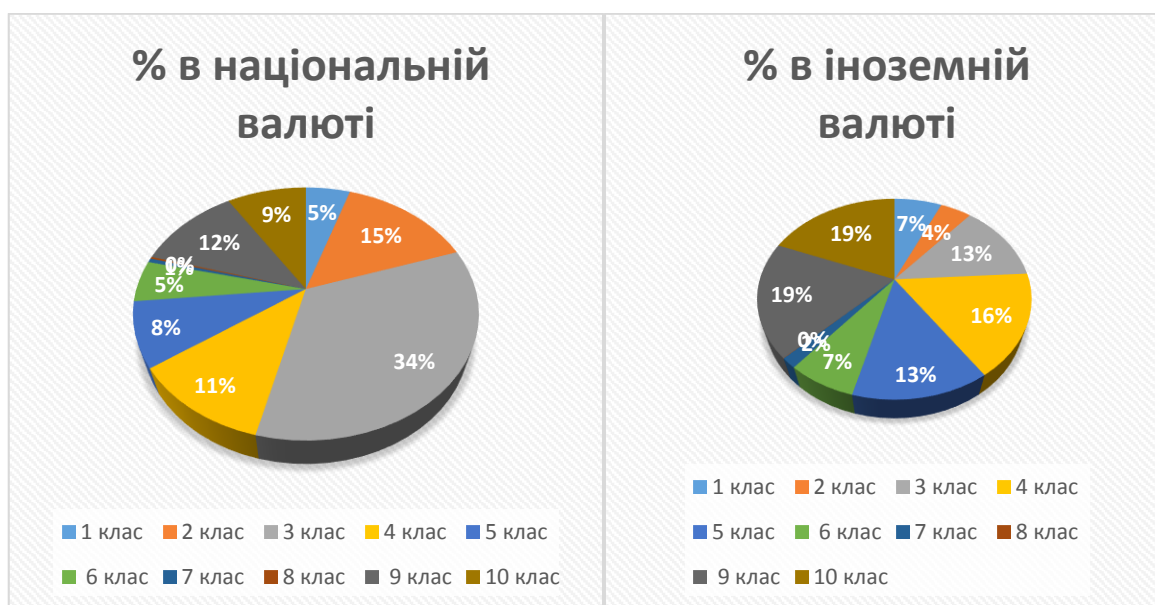

Рис. 9. Розподіл кредитів АТ «ОТП БАНК» за класами боржника - юридичної особи у національній та іноземній валюті

На рисунку 9 представлено розподіл кредитів за класами боржника – юридичної особи станом на 01.09.2019 р., який показує, що найбільша частка кредитів в національній валюті – 34 % належить до 3 класу, а найменша – 7 та 8 класам, що становить близько 1 %. Найбільша частка кредитів в іноземній валюті – 19 % належить 9-му та 10-му класам, а найменша – 7-му та 8-му класам.

Станом на кінець 2018-го та 2017 років максимальний кредитний ризик за умовними кредитними зобов'язаннями та невикористаними кредитними лініями, наданими АТ «ОТП БАНК» клієнтам, що

зареєстровані в Криму, та клієнтам, що зареєстровані в Донецькій і луганській областях, становив 334 тисячі гривень, 19,462 тисячі гривень та 333 тисячі гривень, 16,793 тисячі гривень, відповідно.

У 2018 році АТ «ОТП БАНК» здійснив продаж частини свого кредитного портфеля, вартість до вирахування резерву якого становила 1,046,959 тисяч гривень, за 122,536 тисяч гривень. У результаті відбулося списання резервів у сумі 924,423 тисячі гривень. У 2017 році АТ «ОТП БАНК» здійснив продаж частини свого кредитного портфеля, вартість до вирахування резерву якого становила 3,451,341 тисячу гривень, за 431,428 тисяч гривень.

У результаті відбулося списання резервів у сумі 3,019,913 тисяч гривень.

У результаті аналізу з'ясовано, що найбільше надано кредитів як фізичним так і юридичним особам останнього класу боржників, які мають велике значення кредитного ризику. У якості пояснення зроблено припущення, що така ситуація склалась за рахунок того, що у минулі роки позичальники, які отримали кредити у іноземній валюті, через значні коливання курсу автоматично стали боржниками з критичним фінансовим станом. Крім того, це може свідчити про те, що значну частку кредитів банки видають інсайдерам, а, відповідно до законодавства, такі позичальники відносяться до боржників з високим рівнем ризику.

Споживче кредитування є однією з найпоширеніших сфер діяльності банківського сектору. Загальновідомо, що велика кількість споживчих кредитів разом з низькими ставками за такими кредитами стимулює розвиток економіки. В Україні рівень споживчого кредитування постійно зростає. Зокрема, у 2018 р. темпи зростання на ринку споживчих кредитів становили близько 40%, у порівнянні з 2017 р. Аналогічні темпи спостерігаються у 2019 р. Враховуючи нестабільну політичну та економічну ситуацію в Україні, громадянам іноді важко задовольняти свої потреби без використання споживчих кредитів. Таким чином, сьогодні кредити для великої кількості українців є засобом виживання.

Для того, щоб виявити резерви для покращення кредитної діяльності за умови запланованого рівня доходності та допустимого рівня ризику

АТ «ОТП БАНК» проводить аналіз кредитного портфеля.

За допомогою двох методик горизонтального і вертикального аналізу здійснюється дослідження структури та динаміки кредитного портфеля АТ «ОТП Банк». Аналізуються такі параметри: валюта кредитів, галузі економіки, вид і рівень забезпечення, термін кредитування, види кредитних продуктів, статус позичальника, рівень ризику.

Трендовий аналіз або його ще називають горизонтальний, досліджує динаміку кредитного портфеля банку в цілому та окремі статті. При використанні цього виду аналізу можна розрахувати: темпи приросту окремих статей за ряд періодів, абсолютний приріст, також можна визначити тенденції розвитку цих показників.

Структурний або вертикальний аналіз полягає у структурному дослідженні кредитного портфеля. При проведенні такого аналізу можна визначити частку окремої статті в загальній сумі кредитного портфеля. Коли аналізують кредитний портфель у розрізі термінів кредитування особливу увагу приділяють частці прострочених, пролонгованих і сумнівних кредитів.

Проводячи аналіз галузевої структури кредитного портфеля, можна визначити галузеву диверсифікацію кредитів і виявити надмірну концентрацію кредитних операцій в одному сегменті. За результатами такого аналізу можна встановити ліміти з метою контролю за рівнем кредитного ризику.

Також структуру кредитного портфеля можна аналізувати за іншими ознаками класифікації: способами їх погашення, за методами надання кредитів, за видами валют та іншими.

Таблиця 10

Нормативи НБУ для АТ «ОТП БАНК»

Види та складові нормативів	Зміст нормативу
Норматив максимального кредитного ризику на одного контрагента Н7	Сума всіх зобов'язань на одного контрагента / Регулятивний капітал
Норматив великих кредитних ризиків Н8	Сума всіх великих кредитів / Регулятивний капітал
Н9	Сума всіх зобов'язань на одного інсайдера / Регулятивний капітал
Н10	Сума сукупних зобов'язань усіх інсайдерів / Регулятивний капітал
Коефіцієнти	
Коефіцієнт частки кредитів у загальних активах банку	$Чк.о. = \frac{\text{Середні кредитні вкладення}}{\text{Середні активи}}$
Темп зростання	$Ізрост = \frac{\text{Кредитні вкладення на кінець періоду}}{\text{Кредитні вкладення на початок періоду}}$
Коефіцієнт надання кредитів	$\% \text{ надання кредитів} = \frac{\text{Кредити, надані протягом звітного періоду}}{\text{Залишок заборгованості на кінець звітного періоду}} * 100\%$
Коефіцієнт погашення кредитів	$Кпог = \frac{\text{Позики, погашені протягом звітного періоду}}{\text{Залишок кредитної заборгованості на початок періоду} + \text{кредити, видані у звітному періоді}}$
Швидкість обертання позик	$N = \frac{\text{Обороти повернення позики}}{\text{Середній залишок позикової заборгованості}}$

До групи показників, що дають змогу оцінити ризик кредитного портфеля можна віднести такі:

1. Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку:

$$Кпк = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Кредитний портфель}} = \frac{5254806}{27731214} = 0,19 \text{ тис. грн.} \quad (5)$$

Цей коефіцієнт характеризує якість кредитного портфеля з погляду його захищеності власним капіталом і показує, скільки власних коштів припадає на одну гривню виданих кредитів.

2. Коефіцієнт якості кредитного портфеля:

$$K_{\text{Як}} = \frac{\text{Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій}}{\text{Кредитний портфель}} = \frac{5789296}{27731214} = 0,21 \text{ тис.грн.} \quad (6)$$

Коефіцієнт характеризує якість кредитного портфеля з позиції ризиковості та показує частку класифікованих кредитів за рівнем ризику в загальній сумі кредитного портфеля банку.

3. Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку:

$$K_{\text{Вк}} = \frac{\text{Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій}}{\text{Власний капітал}} = \frac{5789296}{5254806} = 1,1 \text{ тис.грн} \quad (7)$$

Цей коефіцієнт характеризує якість кредитного портфеля банку з погляду його захищеності власним капіталом банку.

4. Коефіцієнт проблемних кредитів показує частку проблемних кредитів у кредитному портфелі банку:

$$K_{\text{Пк}} = \frac{\text{Проблемні кредити}}{\text{Кредитний портфель}} = \frac{11506904}{27731214} = 0,4 \text{ тис. грн.} \quad (8)$$

Цей коефіцієнт характеризує частку проблемних кредитів у загальній сумі кредитного портфеля. Збільшення темпів зростання значень цього показника свідчить про збільшення рівня кредитного ризику та неефективне управління кредитним портфелем банку.

5. Коефіцієнт доходності кредитного портфеля:

$$K_{\text{Д}} = \frac{\text{Відсотковий дохід банку}}{\text{Кредитний портфель}} = \frac{4133371}{27731214} = 0,15 \text{ тис. грн.} \quad (9)$$

Цей коефіцієнт характеризує доходність вкладень у кредитний портфель і показує скільки банк отримує доходів з кожної гривні виданих кредитів. Його застосування дає змогу здійснити порівняльний аналіз доходності різних напрямів розміщення банківських ресурсів й оптимізувати напрям їх використання, віддаючи перевагу більш доходним.

6. Коефіцієнт частки відсоткових доходів у загальній сумі доходів банку:

$$K_{\text{Вд}} = \frac{\text{Відсоткові доходи}}{\text{Доходи банку}} = \frac{4133371}{1974310} = 2,1 \text{ тис. грн.} \quad (10)$$

Цей коефіцієнт характеризує частку доходів, отриманих банком від надання кредитів, у загальних доходах банку від інших активних операцій.

7. Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій:

$$K_{\text{Пко}} = \frac{\text{Чистий відсотковий дохід}}{\text{Кредитний портфель}} = \frac{2907028}{27731214} = 0,1 \text{ тис. грн.} \quad (11)$$

Цей коефіцієнт показує, скільки відсоткового прибутку припадає на одну гривню розміщених у кредитний портфель ресурсів.

Оцінка і аналіз структури кредитного портфеля через визначення ступеня його доходності та ризику дають можливість банку коригувати власну кредитну політику та змінювати структуру кредитного портфеля. Без управління кредитним ризиком і забезпеченням якості кредитного портфеля неможливе виконання стратегічних цілей кредитної політики

Висновки. Узагальнення та систематизація підходів до розуміння сутності поняття «кредитного портфеля банку» дозволили розглянути кредитний портфель АТ «ОТП БАНК» як структурований портфель активів, що піддається оцінці, сегментації, класифікації та управлінню, характер якого документально заздалегідь визначається кредитною політикою — стратегією і тактикою банку

щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування його клієнтів на основі принципів кредитування.

Процес формування ринкових відносин в економіці України поступово виявляє значне зростання попиту на послуги установ кредитної системи як з боку суб'єктів підприємницької діяльності, так і з боку фізичних осіб. Сучасні особливості організації бізнесу визначають потреби підприємців не лише у традиційному кредитно-розрахунковому банківському обслуговуванні, а й у значно ширшому спектрі різноманітних послуг комерційних банків, спроможних забезпечити оптимальні умови для ефективного прибуткового господарювання своїх клієнтів

Споживчими потребами є такі витрати фізичних осіб, що задовольняють кінцеве споживання, й не пов'язані з підприємницькою діяльністю.

Основоположним при визначенні суті споживчих витрат є їх спрямування на особисте кінцеве

споживання. При цьому, у широкому розумінні споживчі потреби людини можуть бути поточними, а також мати довгостроковий інвестиційний характер. Тому споживчі кредити також слід розділяти за цим критерієм на: «споживчі кредити на поточні потреби» і «споживчі інвестиційні кредити».

Основні трансформації, що сталися в банківському споживчому кредиті в Україні під впливом поширення фінансової глобалізації, стосуються обсягів і структури споживчого кредитного портфелю банків, розвитку форм продажу кредитних продуктів, способів надання й погашення кредитів

Оцінка ефективності кредитного портфеля банків дозволила встановити, що ефективним є той кредитний портфель, який має високу дохідність та низьку ризикованість. На основі авторських розрахунків виявлено сильний прямий зв'язок між дохідністю від кредитної діяльності банків та їхньою ризикованістю. Також під час розрахунків виявлено обернену залежність між відносними величинами дохідності та ризику, що показує на наявність зв'язку між дохідністю та вже набутою ризикованістю, а не потенційною.

В розвитку банківського споживчого кредиту найбільш виразно проявилось збільшення попиту фізичних осіб на короткострокові кредити для задоволення своїх поточних потреб, що зумовило зміни в структурі ринку в розрізі продуктів, відносно валюту кредитування, в розрізі кредиторів, і стало основним чинником погашення споживчого кредиту.

Істотним гальмом розвитку банківського споживчого кредиту в Україні є нерозвиненість його інфраструктури в особі кредитних бюро і колекторів. Особливо актуальним в умовах інтенсивного розвитку споживчого кредиту в Україні є врегулювання економіко-правових відносин, що виникають

з приводу збирання, збереження й використання інформації про виконання боргових зобов'язань позичальниками, фактична відсутність правового механізму діяльності і взаємодії колекторських агенцій з іншими учасниками ринку. Обґрунтовано необхідність якнайшвидше на законодавчому рівні чітко визначити умови передання проблемних кредитів колекторам і їх подальші повноваження в стягненні боргів з населення.

Список літератури

1. Аванесова Н.Е. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики / Н.Е. Аванесова, Ю.М. Вознікова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 956-961
2. Банківські операції: Підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкін та ін. / За ред. А.М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2000. — 384 с.
3. Дзюблюк, О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О.Дзюблюк //Журнал європейської економіки - 2010. - № 1. - С.108-125
4. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями// Постанова Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
5. Руда О.Л. *Сучасний стан діяльності небанківських кредитних установ в Україні* / О. Л. Руда // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 39(2). - С. 84-88
6. Звітність АТ «ОТП Банк» за 2016-2019р.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.otpbank.com.ua>